

Verslag veertiende Fiscale Conferentie Tax Talents

WFR 2026/105

Verslag van de veertiende Fiscale Conferentie Tax Talents, georganiseerd door de Belastingdienst en de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB), gehouden op 29 en 30 januari in de Ernst Sillem Hoeve te Den Dolder.

1. Inleiding

Op 29 en 30 januari 2026 organiseerden het Platform Versterking Vaktechniek van de Belastingdienst en de NOB de veertiende editie van de Fiscale Conferentie Tax Talents.

Tien jonge medewerkers van de Belastingdienst en tien aspirant-leden van de NOB namen deel aan de conferentie. Zij gingen met elkaar (en met de inleiders) in gesprek over een viertal gekozen fiscale thema's die in het teken stonden van instrumentalisme in het belastingstelsel.

De vier thema's, die aan bod kwamen, waren: i. rechtszekerheid aan de hand van horizonbepalingen en rechtszekerheid in het kader van het parlementaire proces; ii. belangenbehartiging en vereenvoudiging van het belastingstelsel; iii. fiscale harmonisatie in het internationale speelveld; en iv. belastingmoraal en belastingen als politieke spelbal.

De deelnemers en inleiders participeerden op persoonlijke titel. De conferentie vond plaats onder de *Chatham House Rule*.³ Albert Bomer⁴ fungeerde als dagvoorzitter en heeft op beide dagen de conferentie geleid.

2. Rechtszekerheid

2.1 Inleiding

Op donderdagochtend start Bomer de conferentie. Het ochtendprogramma wordt ingeleid door Mart van Hulten⁵

en Sigrid Hemels.⁶ Zij spreken over rechtszekerheid, democratische legitimiteit en doeltreffendheid van wetgeving in een tijd waarin fiscale regelgeving steeds vaker wordt ingezet als beleidsinstrument om gedrag te sturen, maatschappelijke doelen te realiseren en economische ontwikkelingen te beïnvloeden. Deze ontwikkeling – aangeduid als fiscaal instrumentalisme – roept fundamentele vragen op over de legitimiteit, effectiviteit en rechtsstatelijke inbedding van belastingwetgeving. Hierbij dient de rechtszekerheid te worden gewaarborgd.

2.2 Horizonbepalingen: Tijdelijkheid als waarborg of bedreiging voor rechtszekerheid?

Van Hulten begint met het poneren van de volgende stelling:

“Bij elke instrumentele maatregel moet een horizonbepaling worden opgenomen, ondanks de (rechts)onzekerheid die dit met zich meebrengt.”

De stelling impliceert de vraag wat de verhouding is tussen instrumentele belastingmaatregelen, rechtszekerheid en het gebruik van horizonbepalingen (*sunset clauses*). Daarvoor staat Van Hulten stil bij de begrippen instrumentalisme,⁷ rechtszekerheid en horizonbepalingen.⁸

De deelnemers zijn het gedeeltelijk eens met de hoofdstelling. Zij betogen dat een horizonbepaling niet in elke instrumentele maatregel dient te worden opgenomen. Rechtszekerheid vereist namelijk voorspelbaarheid, duidelijkheid, consistentie en toegankelijkheid van regelgeving. Hierdoor kunnen burgers en bedrijven hun gedrag daarop afstemmen. Rechtszekerheid is echter geen absoluut beginsel, waardoor belastingplichtigen er niet op kunnen vertrouwen dat wetgeving ongewijzigd blijft. Er wordt aangegeven dat tijdelijke belastingen na een revaluatie wel of niet kunnen worden voortgezet. Daar dienen belastingplichtigen rekening mee te houden in hun businessmodel. Hier ontstaat volgens Van Hulten ook het spanningsveld tussen fiscaal instrumentalisme en rechtszekerheid.

Van Hulten benadrukt dat hij niet principieel tegen instrumentele belastingen is. Wel wijst hij op de complexe vragen die zij oproepen over de wenselijkheid van het nagestreefde

1 Bilge Küçükali is werkzaam bij de Belastingdienst/Grote ondernemingen Amsterdam.

2 Arthur Pötgens is werkzaam bij EY Belastingadviseurs B.V.

3 De Chatham House Rule luidt (sinds de verfijning in 2002): “Wanneer een vergadering, of een deel daarvan, wordt gehouden onder de Chatham House Rule zijn de deelnemers vrij om de ontvangen informatie te gebruiken, maar noch de identiteit noch de connectie van de spreker(s), noch die van een andere deelnemer, mag worden onthuld.” Voor een nadere toelichting van de Chatham House Rule kan de officiële webpagina geraadpleegd worden: www.chathamhouse.org/about-us/chatham-house-rule.

4 Prof. dr. A.H. Bomer is werkzaam als hoogleraar Tax & Technology aan de Vrije Universiteit Amsterdam en tevens verbonden aan de Tilburg University.

5 Dr. M.J. van Hulten LL.M. is universitair hoofddocent bij het Fiscaal Instituut van Tilburg University en tevens werkzaam bij Lubbers, Boer & Douma.

6 Prof. dr. S.J.C. Hemels is hoogleraar belastingrecht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, gashoogleraar aan Lund University en Staatsraad in de Afdeling advisering van de Raad van State.

7 Meer specifiek wordt bedoeld op fiscaal instrumentalisme, waarbij belastingwetgeving wordt ingezet om gedrag te beïnvloeden. Bijvoorbeeld, bij CO₂-heffingen, stimulering van duurzame investeringen, innovatieboxregelingen en energiebelastingen. Belastingen worden zo een middel om maatschappelijke doelen te realiseren.

8 Een horizonbepaling is een wettelijke bepaling die regelt dat een maatregel na een vooraf bepaalde termijn vervalt, tenzij de wetgever actief besluit tot verlenging.

doel, de legitimiteit en effectiviteit van de maatregel, het risico op lobbyïnvloed, of er voldoende maatschappelijk draagvlak is en of belastingheffing überhaupt het meest geschikte instrument is. Deze vragen onderstrepen de noodzaak van een integrale beoordeling en terughoudendheid.⁹

Tot slot worden nog enkele (sub)stellingen behandeld. De stelling dat doeltreffendheid belangrijker is dan voorspelbaarheid, roept bij de deelnemers de vraag op of wetgeving doeltreffend kan zijn zonder voorspelbaarheid. Voorspelbaarheid is immers vaak een voorwaarde voor gedragsbeïnvloeding. Uit een tweede stelling spruit de vraag voort of horizonbepalingen het vertrouwen in de overheid vergroten doordat zij periodieke toetsing afdwingen. Deelnemers geven aan dat het effect op vertrouwen onzeker blijft. Vanwege het feit dat frequente wetswijzigingen ook het tegendeel kunnen bewerkstelligen.

2.3 Het Parlementaire Proces: Tijd kost rechtszekerheid?

Hemels leidt de volgende sessie in over de invloed van tijdsdruk in het fiscale wetgevingsproces op de kwaliteit en rechtszekerheid van wetgeving. Daarbij staat Hemels stil bij de rol van de Afdeling advisering van de Raad van State in het totstandkomingsproces van fiscale wetgeving. De op de website van de Eerste Kamer gepubliceerde cijfers over doorlooptijden van fiscale wetgeving in vergelijking met andere wetgeving maken indruk bij de deelnemers.

Vervolgens geeft Hemels voorbeelden van (snelle) reparatiewetgeving, waarbij de spanning tussen budgettaire noodzaak en rechtszekerheid duidelijk wordt getoond. Snelle ingrepen kunnen budgettaire schade voorkomen, maar beperken de tijd voor zorgvuldige afweging en consultatie. Als oplossingsrichting wijst Hemels op spreiding van fiscale wetgeving over het jaar en wijst zij op het belang van consultatie- en uitvoeringstoetsen. Ondanks het aandringen op spreiding, worden in de praktijk eerder ingediende voorstellen vaak alsnog meegetrokken in het Belastingplantraject en ontstaat er tijdnood in het fiscale wetgevingsproces.

De algemene teneur is dat tijdsdruk een structureel kwaliteitsrisico vormt. Flexibiliteit is noodzakelijk, maar mag niet ten koste gaan van zorgvuldigheid en rechtszekerheid.

3. Belangenbehartiging en vereenvoudiging belastingstelsel

3.1 Inleiding

Tijdens de middagsessie wordt de rol van belangenbehartigers in het fiscale wetgevingsproces, gezien vanuit maat-

schappelijk en rechtsstatelijk perspectief, besproken door zowel Hemels als Arco Timmermans.¹⁰

Meerdere stellingen komen aan bod. Deze leiden tot de vraag of belangenbehartigers bijdragen aan vereenvoudiging van het belastingstelsel en kwaliteit van fiscale regelgeving of juist aan complexiteit en instrumentalisme. Met als gevolg dat het fiscale stelsel een instrumentalistische speelbal is geworden.

3.2 Belastingbelangen in maatschappelijk perspectief

In zijn inleiding plaatst Timmermans de discussie over vereenvoudiging van het belastingstelsel in een breder maatschappelijk perspectief. De centrale vraag luidt niet zozeer of belangenbehartigers invloed hebben, maar hoe die invloed moet worden begrepen. 'Niet wat je denkt, maar hoe je kijkt', zo luidt het motto. Aan de hand van vijf prikkelende stellingen – variërend van de gedachte dat het fiscale stelsel is verworden tot een instrumentalistische speelbal tot de vraag of belangenbehartigers hoofdveroorzakers zijn van fiscale complexiteit – wordt het debat geopend.

Een sprekend analytisch model is dat van belastinglobby als 'durfkapitaal'. Vanuit economisch perspectief kan lobbyen om fiscale voordelen worden gezien als 'venture capital': veel investeringen renderen niet, maar enkele 'outliers' leveren buitenproportionele opbrengsten op in een complex fiscaal systeem. Dat perspectief is echter cynisch en calculerend volgens Timmermans. Bovendien miskent het dat fiscale besluitvorming plaatsvindt binnen een politiek-maatschappelijke context waarin waarden worden verdeeld: rechtvaardigheid, uitvoerbaarheid, duurzaamheid en economische ontwikkeling. Hier introduceert Timmermans twee kernbegrippen: 'public affairs' en 'maatschappelijk perspectief'. Timmermans geeft aan dat belangenbehartiging meer is dan lobbyen in de wandelgangen. Belangenbehartiging heeft een strategische functie waarbij organisaties hun positie bepalen in relatie tot de overheid, politiek en samenleving. Publieke besluitvorming is immers de gezaghebbende toedeling van waarden. De vraag is dan steeds hoe een particulier of sectoraal belang 'geloofwaardig' wordt verbonden met het algemeen belang.

Die verbinding met het algemeen belang wordt mede bepaald door reputatie en maatschappelijke positionering ('window in' en 'window out') van de specifieke sector. Timmermans legt uit dat sectoren als tabak of farmacie ondervinden dat hun toegang tot beleidsmakers wordt gekleurd door publieke perceptie. Timmermans vult aan dat ook de uitvoering van Europese richtlijnen, zoals *due dili-*

⁹ Zie uitgebreider: M.J. van Hulst, *Aiming for Well-Being through Taxation: A Framework of Caution and Restraint for States*, Deventer: Kluwer 2019.

¹⁰ Prof. dr. A. Timmermans is universitair hoofddocent bij het Instituut Bestuurskunde van de Faculteit Governance and Global Affairs te Den Haag en is eigenaar van 'The LobbyProfessor Arco Timmermans Public Affairs'.

gence- en duurzaamheidsverplichtingen, een nieuw speelveld vormt voor nationale belangenbehartiging.

De hedendaagse lobby kenmerkt zich bovendien door ‘publiekisering’. Het aantal spelers en het volume van belangen zijn namelijk toegenomen (volume, variatie, volatilititeit). Dit leidt tot intensieve aandachtsconcurrentie volgens Timmermans: “Wie krijgt zijn onderwerp op de agenda – of juist eraf?” Daarbij bestaan verschillende routes waarvoor (strategisch) kan worden gekozen: de stille binnenroute via technische inbreng of de zichtbare buitenroute via de media. Timmermans benadrukt dat succesvolle belangenbehartiging in ieder geval een goede timing vergt, maar vooral ook oplossingsgerichtheid en respect voor het bredere publieke kader. Wie daarentegen uitsluitend problemen aandraagt, gelijk claimt of op het laatste moment probeert binnen te glippen, ondermijnt zijn geloofwaardigheid. In dat licht bezien is de stelling dat belangenbehartigers complexiteit veroorzaken te simplistisch. Belangenbehartigers opereren immers binnen een stelsel waarin politieke afwegingen, maatschappelijke druk en institutionele spelregels gezamenlijk de uitkomst bepalen.¹¹

3.3 De rol van belangenbehartigers bij fiscale wetgeving

In de laatste deelsessie belicht Hemels de rol van belangenbehartigers bij fiscale wetgeving. De centrale boodschap is genuanceerd: belangenbehartiging is onvermijdelijk en kan de kwaliteit van fiscale wetgeving verbeteren, maar kent ook schaduwkanten die vereenvoudiging bemoeilijken.

Aan de positieve zijde wijst Hemels op de inhoudelijke meerwaarde van externe inbreng. Burgers, bedrijven en belangenorganisaties signaleren namelijk onderbelichte aspecten, uitvoeringsproblemen en administratieve lasten. De werkzaamheden van de Commissie Wetsvoorstellen van de NOB illustreren dat technische commentaren niet per definitie ‘lobby’ zijn, maar ook kunnen bijdragen aan heldere en werkbare wetgeving. Belastingadviseurs hebben volgens Hemels geen belang bij nodeloze complexiteit; zij zijn gebaat bij duidelijke regels die niet uitnodigen tot constructies.

Externe inbreng komt bovendien terug in internetconsultaties. Onder voormalig staatssecretaris Van Rij is het aantal fiscale consultaties toegenomen en zijn voorstellen naar aanleiding daarvan aangepast. Hemels legt uit dat uitvoeringstoetsen van de Belastingdienst en consultatiereacties belangrijk zijn voor de Afdeling advisering van de Raad van State.

Hemels wijst erop dat belangenbehartigers deelbelangen vertegenwoordigen en daarmee niet noodzakelijkerwijs

het algemeen belang. Goed georganiseerde kleine groepen kunnen met een gerichte lobby aanzienlijke financiële voordelen realiseren, terwijl de kosten worden verdeeld over een grote, ongeorganiseerde groep belastingbetalers. De amendementenregen bij het Belastingplan 2024 – waaronder het zogenoemde ‘Bavaria-amendement’ inzake de Bedrijfsopvolgingsregeling (‘BOR’) – illustreert hoe in de politieke dynamiek van één nacht substantiële budgettaire keuzes kunnen worden gemaakt. Daarbij rijst de vraag in hoeverre financiële steun aan politieke partijen invloed vergroot. Hemels benadrukt daarbij het belang van onafhankelijke media.

Een pregnante illustratie van lobbydruk die leidt tot hogere belastingen, betreft de lobby tegen ‘taakstellingen’ van een kabinet die al zijn opgenomen in de begroting, bijvoorbeeld om constructies en fiscale regelingen te schrappen. Een krachtige tegenlobby die tóch leidt tot behoud van de fiscale regelingen, heeft tot gevolg dat er een budgettair gat ontstaat. Een ongewenst gevolg hiervan is dat dit budgettaire gat meestal wordt gedicht via box 1, bijvoorbeeld door schijfgrenzen niet volledig te indexeren of de tarieven in de eerste en tweede schijf te verhogen, wat een relatief grotere impact heeft op lage- en middeninkomens. De Afdeling advisering van de Raad van State heeft zich hierover in adviezen bij Miljoenennota’s kritisch uitgelaten.

De conclusie van Hemels is helder: belangenbehartiging is een structureel gegeven dat vereenvoudiging van het belastingstelsel en kwaliteit van fiscale wetgeving kan bemoeilijken, maar niet per definitie ondermijnt. Van belang zijn transparantie, onafhankelijke media en het dienen van het algemeen belang. Het in het algemeen belang vereenvoudigen van fiscale wetgeving en het afschaffen van fiscale regelingen vergen echter politieke moed – zeker wanneer dat het belang van de eigen achterban raakt.

4. Fiscale harmonisatie in het internationale speelveld

Bomer start de tweede dag van de conferentie. In het ochtenddeel van de tweede dag van de conferentie staat fiscale harmonisatie in het internationale speelveld centraal. Hieromtrent worden vier stellingen behandeld door de deelnemers in de vorm van een debat.

4.1 Voortschrijdende harmonisatie van fiscale regelgeving

Jaap Bellingwout¹² omschrijft de harmonisatie van winstbelastingen. Daarmomtrent worden als voorbeelden gegeven de fiscale harmonisatie van de Europese Unie (‘EU’) en van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (‘OESO’), de moeder-dochterrichtlijn, de fu-

¹¹ Zie: Arco Timmermans e.a., ‘Public affairs in maatschappelijk perspectief’, Wolters Kluwer, 2019.

¹² Prof. mr. J.W. Bellingwout is werkzaam als hoogleraar belastingrecht aan de Vrije Universiteit van Amsterdam en als advocaat en adviseur bij Ormitax Solutions B.V.

sierichtlijn en de interest- en royaltyrichtlijn, de EU Code of Conduct, BEPS-'minimum standaarden', EU ATAD 1 en 2, de EU zwarte lijst, het Multilateraal Instrument ('MLI') van de OESO, Pillar I en II en de latere Pillar 2-richtlijn van de EU. Daarenboven worden enkele pogingen tot fiscale harmonisatie geschetst.¹³

Naar aanleiding van het rapport van de Commissie Toekomst Winstbelastingen van de Koninklijke Vereniging voor Belastingwetenschap blijkt dat het Nederlandse winstbelastingstelsel niet meer aansluit op de huidige economie. Hieromtrent worden twee gebreken ondervonden. Ten eerste worden nog steeds fysieke aanknopingspunten voor de belastingheffing gehanteerd. BEPS Actie 1, Pillar I en de DST bieden onvoldoende perspectief voor de winstbelasting. Ten tweede is de per-entiteitbenadering in de winstbelasting nog steeds leidend. De individuele vennootschap als zelfstandige belastingplichtige sluit niet meer aan bij de economische realiteit van grote concerns. De huidige voorstellen bieden onvoldoende perspectief voor de winstbelasting.¹⁴

Deze twee gebreken kunnen worden verholpen door middel van het loslaten van de per-entiteitbenadering. Dat dwingt tot een grensoverschrijdend geconsolideerde grondslag en maakt een allocatieformule noodzakelijk voor de toewijzing aan landen en regio's. Bellingwout bepleit een wereldwijde en geconsolideerde harmonisatie van de winstbelastingen.

Bellingwout stelt een gefaseerde aanpak op Europees niveau voor aan de hand van een combinatie van Pillar 2 en het BEFIT-systeem in plaats van het nationaalrechtelijke vennootschapsbelastingstelsel. Deze geconsolideerde grondslag kan voortborduren op de gezamenlijke, wereldwijd geharmoniseerde grondslag die wordt geboden door Pillar 2. Aan de hand hiervan moet de stap worden gezet naar een grensoverschrijdend geconsolideerd resultaat dat is gebaseerd op BEFIT samen met een allocatieformule. Ten derde wordt overgegaan tot een EU-grensoverschrijdende consolidatie. De grondslag dan wel opbrengst wordt verdeeld over de lidstaten door middel van een formule. De vierde fase betreft een wereldwijde consolidatie.

Ten slotte draagt Bellingwout enkele vervolgvragen aan omtrent deze gefaseerde wereldwijde geconsolideerde grondslag die voortspruiten uit de vierde fase van wereld-

wijde consolidatie. Bovendien vergt dit systeem vergaande centralisatie op EU-niveau. En in hoeverre is dat haalbaar?

4.2 *Bedrijfsperspectief met aandacht voor regeldruk bij multinationals*

Jerianne Gomez¹⁵ omschrijft dat bij harmonisatie landen trachten hun regels af te stellen en verschillen weg te nemen teneinde de complexiteit van de regelgeving te verminderen alsmede administratieve verplichtingen te verlagen en dus meer rechtszekerheid te creëren. Zodoende leidt harmonisatie tot een hogere efficiëntie en kostenbesparing. Zij noemt als voorbeeld het Btw-systeem. Op basis van de Btw-Richtlijn heeft de EU het Btw-systeem geharmoniseerd. Desondanks bestaat de richtlijn uit veel 'kanbepalingen'. Door implementatie en interpretatie kunnen verschillen ontstaan. Een ander voorbeeld betreft de omzetbelastingaangifte. Bij gebrek aan harmonisatie biedt digitalisering geen uitkomst. Elk land hanteert namelijk onder meer een ander softwaresysteem, eigen regels en specifieke rapportageverplichtingen voor e-invoicing. De fragmentatie gaat verder dan alleen digitale facturatie. Door het gebrek aan harmonisatie bestaan er in de EU verschillen voor de inrichting van lokale rapportage- en transactieplichtingen.

Naast de lokale verschillen, zijn er ook andere wereldwijde initiatieven en toenemende transparantie die leiden tot implementatieverschillen waartegen het bedrijfsleven in de praktijk aanloopt. Een voorbeeld is de toepassing van art. 15 en 16 van het OESO-modelverdrag 1992. Dit komt voornamelijk tot uiting in een poging tot het toe-eigenen van heffingsbevoegdheden in strijd met het belastingverdrag. Met dubbele belastingheffing tot gevolg. Hierdoor is op het niveau van een individuele werknemer voor het bedrijf arbitrage geen efficiënt hulpmiddel. De acceptatie van dubbele heffing resulteert in het enige reële alternatief. Een ander voorbeeld betreft de Country by Country Reporting ('CbCR')-templates en 'solutions'. Hierbij ontstaat onduidelijke communicatie en interpretatie van wat een bedrijf wel en niet moet aangeven. Eenzelfde probleem spruit voort uit de rapportageverplichtingen van DAC6 en Pillar 2 en wellicht het diverse *Carbon Border Adjustment Mechanism* ('CBAM') dat wordt ingevoerd in diverse landen buiten de EU.

Gomez concludeert dat fiscale harmonisatie onvermijdelijk is in een geglobaliseerde economie. De complexiteit van harmonisatie is vervat in de interpretatie en uitvoerbaarheid van regelgeving alsmede in de toenemende compliance-verplichtingen.

¹³ Bijvoorbeeld, de EU digitale dienstenbelasting ('DST'), ATAD 3, richtlijnvoorstel: *'Debt Equity Bias Reduction Allowance'* ('DEBRA'), richtlijnvoorstel: *'Business in Europe: Framework for Income Taxation'* ('BEFIT') en een richtlijnvoorstel omtrent de codificatie van *OECD TP Guidelines*.

¹⁴ Zie: J.W. Bellingwout, M.M. van der Kaap, C.A.T. Peters & M. de Smet, 'Toekomst Winstbelastingen? Rapport van de Commissie Toekomst Winstbelastingen', *Geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap* 266.

¹⁵ J. Gomez is werkzaam als Group Tax Leader bij Inter IKEA Group.

4.3 Politieke visie op het vestigingsklimaat en een reflectie op het instrumentalisme

Luc Stultiens¹⁶ kaart aan dat het vestigingsklimaat meer is dan een fiscaal vestigingsklimaat. Het omvat onder meer de vraag of de overheid betrouwbaar wordt geacht en de mate van de kwaliteit van de infrastructuur, het onderwijs en de zorg. Hij entameert dat de *'race to the bottom'* komt door het gebrek aan harmonisatie binnen de EU. Het gevolg van het behoud van soevereiniteit en het tegenwerken van harmonisatie op EU-niveau is onnodige regeldruk. Een voorbeeld is de mislukking van de DST. De achterliggende redenen waarom veel complexe regelgeving ooit is ingevoerd, zoals werknemersbescherming, natuurbescherming en mensenrechten, verdwijnen op de achtergrond.

Stultiens geeft aan dat er bij fiscale regelingen kritisch moet worden afgewogen bij wie de rekening terecht komt. Dit betreft een politieke vraag alsmede een vraag naar wat in het publieke debat als rechtvaardig wordt beschouwd. Hieromtrent zijn meerdere perspectieven nodig in het publieke debat. Dit politieke vraagstuk heeft dus ook snijvlakken met de lobbypolitiek. Dat hoeft niet per definitie een negatieve impact te hebben. De vraag naar relevante input blijft. Hieronder vallen tevens minder gehoorde geluiden en tegengeluiden. Fiscalisten zouden hieromtrent een grotere rol moeten spelen. Stultiens stelt de vraag hoe wordt aangekeken tegen de rol van multinationals in de Nederlandse economie. De vervolgvraag is hoe graag Nederland deze bedrijven wil behouden. Zij dragen bij aan de schatkist en aan de werkgelegenheid maar wat is daarvan de prijs? Dit resulteert eveneens in de vraag wat het huidige politieke sentiment is en hoe zich dit vervolgens vertaalt tot daadwerkelijk fiscaal beleid. Desondanks moet de vergelijking worden gemaakt met andere landen om te bepalen of Nederland niet te veel of te weinig wil belasten.

Bovendien moet volgens Stultiens meer worden gekeken naar de uitvoerbaarheid van fiscale regelgeving in de politiek, zoals de problematiek omtrent de earningsstrippingsmaatregel bij woningcorporaties of de problematiek van box 3. In de Tweede Kamer is er te weinig aandacht voor alle fiscale vraagstukken in vergelijking met het aantal debatten over de uitgavenkant. Ook in de samenleving en het publieke debat zou er volgens Stultiens meer aandacht moeten komen voor fiscale vraagstukken.

5. Belastingmoreel en belastingen als politieke speelbal

In het middagdeel worden als onderwerp de belastingmoreel en de vraag in hoeverre de belastingen fungeren als politieke speelbal besproken.

5.1 Belasting als middel: Wie bepaalt het doel?

Reinier Kooiman¹⁷ entameert dat belastingen als middel en/of instrument worden gebruikt. Wat is hiervan het grootste effect op de samenleving? De deelnemers geven onder meer als antwoord dat de overheid hiermee doet aan herverdeling en nivellering, gedragsverandering en het behoud van de status quo.

Er dient te worden gekeken naar het gehele, samenhangende belastingstelsel. Bij de vraag of belastingheffing rechtvaardig is, betoogt Kooiman dat niet wordt gedacht aan een essentieel punt namelijk bestaand vermogen, zoals de spaarrekening. Het Nederlandse belastingstelsel belast bijna alle vormen van inkomsten en vermogen behoudens de spaarrekening.

Het belastingstelsel zorgt ervoor dat er minder geld van het inkomen kan worden besteed door heffingen op inkomen en dat consumptie duurder wordt door kostprijsverhogende belastingen, zoals de btw. Door middel van de formule: beginvermogen plus inkomen -/- consumptie wordt de ontwikkeling van vermogen beschreven. Uit deze formule blijkt dat het verschil in de spaarquote tussen lage en hoge inkomens relatief beperkt is. Daardoor neemt de ongelijkheid in bezit tussen beide groepen in beginsel af. De vermogensongelijkheid daalt in de richting van de lagere inkomensongelijkheid. Kooiman betoogt dat dit wordt veroorzaakt door de gereguleerde vorm van kapitalisme die Europese economieën kenmerkt.

Vervolgens beschrijft Kooiman het effect van de belastingheffing op de verhouding tussen arm en rijk. Dit effect zorgt ervoor dat na de belastingheffing de rijke groep relatief meer kan sparen dan de arme groep. Door de belastingheffing wordt de spaarverhouding ongelijker. Met als gevolg dat de vermogensongelijkheid weer toeneemt. Daarnaast wint het beginvermogen aan belang. Er wordt van een dynamisch systeem overgegaan op een meer statisch systeem. Hierin worden maatschappelijke kansen meer bepaald door bestaande vermogensposities. Wanneer er ten opzichte van vermogen neutraal belasting zou zijn geheven, zouden de armste belastingplichtigen veel eenvoudiger vermogen kunnen opbouwen. Kooiman stelt dat vanaf de middeleeuwen vermogen als de beste graadmeter van draagkracht werd gezien door juristen. Daarop werd het belastingstelsel ingericht. Door de opkomst van de economische wetenschap vanaf de achttiende eeuw raakte het belasting van vermogen in verval. Hierdoor kennen moderne belastingssystemen een tegenovergesteld principe waarin alles moest worden belast, behalve het bestaande vermogen.

¹⁶ L.C.J. Stultiens is lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal waar hij deel uitmaakt van de fractie van Groenlinks-PvdA.

¹⁷ W.R. Kooiman is universitair docent aan de Universiteit Leiden en werkzaam als senior associate bij Stibbe N.V.

Kooiman poneert dat het voor de waardering van het belastingstelsel van belang is vanuit welk perspectief ernaar wordt gekeken, namelijk dat van het inkomen of het vermogen.¹⁸

5.2 *Het Nederlandse belastingstelsel buiten de schoolboeken: De effecten in het echte leven*

Bart Snels¹⁹ legt uit dat de Inspectie belastingen, toeslagen en douane vier jaar geleden in het leven is geroepen door de toeslagenaffaire. De overheid grijpt in op kwetsbare momenten en maakt de situatie financieel onwenselijker door terugvorderingen, de ambtshalve aanslag en belastingrente. Dit kan disproportioneel uitpakken en is inherent aan het belastingstelsel. Het maatschappelijk effect wat belastingen zouden moeten teweegbrengen, is van belang. De overheid zou een grotere maatschappelijke rol moeten toe-eigenen om mensen te helpen volgens Snels. Een voorbeeld is een keteneffect bij de sociale werkvoorziening waarbij mensen te laag waren ingeschaald en hun toeslagen kregen teruggevorderd. Deze disproportionaliteit is het gevolg van een veel te complex belastingstelsel. Zulke schrijnende voorbeelden nopen tot de vereenvoudiging van het belastingstelsel. Daarbij dient te worden gekeken hoe er door uitvoeringsinstanties wordt omgegaan met boetes en de ambtshalve aanslag en de manier van communicatie. Een grotere discretionaire bevoegdheid van ambtenaren zou hierbij een oplossing kunnen bieden. Keteneffecten zouden zoveel mogelijk moeten worden weggenomen.

Hierna werd afgesloten met een debat omtrent enkele stellingen met als overkoepelend thema: fiscale hervormingen voor de lange termijn. Ten slotte bedankte Bommer de inleiders en de deelnemers en sloot de conferentie af.

6. Conclusie

Fiscaal instrumentalisme vergroot de druk op rechtszekerheid. Horizonbepalingen kunnen een correctiemechanisme vormen, maar brengen onzekerheid mee. Tijdsdruk in het parlementaire proces kan daarnaast de kwaliteit van wetgeving ondermijnen. Belangenbehartiging kan zowel verrijkend als verstorend werken. Hoe effectiviteit, democratische legitimiteit en rechtszekerheid in evenwicht kunnen worden gebracht, blijft een lastig vraagstuk. Dat vergt zorgvuldige wetgeving, transparantie, periodieke evaluatie en de bereidheid om het algemeen belang boven het eigen belang te stellen.

Via een wereldwijde of Europese winstbelasting kan worden getracht harmonisatie verder te verwezenlijken. Indien deze harmonisatie heeft plaatsgevonden, kan deze alsnog leiden tot inefficiëntie en rechtsonzekerheid binnen het be-

lastingstelsel. Zodoende is harmonisatie een continu proces wat te allen tijde moet worden verbeterd en verder ontwikkeld. Hierbij moeten fiscalisten het voortouw nemen zowel in het publieke debat als in de politiek. Hieromtrent dient altijd kritisch naar het gehele belastingstelsel te worden gekeken. Het maatschappelijke effect van het belastingstelsel moet in ogenschouw worden genomen.

De conferentie maakte duidelijk hoe belangrijk samenwerking tussen belastingadviseurs en belastinginspecteurs is. In die samenwerking ontstaat ruimte voor kennisdeling, innovatie en wederzijds begrip.

De inhoudelijke bijdragen kwamen van gezaghebbende deskundigen die uit verscheidene perspectieven allerlei verhelderende inzichten verschaften. Zodoende kon een poging tot het 'gehele plaatje' worden geschetst. Met in het bijzonder een frisse blik van jonge fiscalisten, werden in de conferentie waardevolle inzichten voor een eventuele verbetering van het belastingstelsel geponereerd. Door middel van steekhoudende kritiek op huidige regelgeving en denkwijzen, kunnen nieuwe perspectieven ontluiken. Hierdoor kan de dienstbaarheid van de fiscaliteit aan de samenleving worden bevorderd.

¹⁸ Zie uitgebreider: W.R. Kooiman, *De sterkste schouders: Wat de geschiedenis ons leert over (on)eerlijke belastingen*, Amsterdam: Atlas Contact 2025, p. 251-299.

¹⁹ B.A.W. Snels is werkzaam als Inspecteur-generaal bij de Inspectie belastingen, toeslagen en douane.